

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj IV.

V sredo 16. Grudna 1846.

List 50.

Vera.

(Renatus Münster.)

Kaj močno v pers' človeku serčnost veje,
Ko hudournik se nesreč odpéra?
Kaj usmiljenja, tolažb gasi mu žeje?
Kaj mu z zaupam spet sercé ogreje?
Vera!

Kaj mu zaklad vsih znanstev oznanuje,
Vsadi v oserčje limbar svet'ga míra?
Ljubezin čisto kaj mu navdihuje,
In up, ko žal in bolj sercé zdeluje?
Vera!

Kaj bégne čverste umerjočim daja,
K' jih laž in draž, potuh in mērz zatéra?
Kaj nasladije duh z dišilam raja?
Kaj rôko blago k Bogu nam pogaja?
Vera!

Tud men' naj ona bo na mračnim poti
Studenc, od kodar čednost in blagost izvira,
Lé njé deržim se — ona nas ne zmoti;
Vse mine, mrè, — spremínu se upéra
Vera! —n.

Mehkimu lesu ličnost likaniga terdiga dati.

Večidel vse posvetne reči so le na videz izdelane. Ravno tako tudi mizarji delajo dan današnji hišno orodje kakor mize, omare, stole, pruke i. t. d. večidel le iz mehkega lesa, po verhu pa položijo likane furnire, ki se svetijo kot luč. Furnira pa povikša kupno ceno hišnega orodja tako, da si manj premožni ljudje taciga pohištva napraviti ne morejo.

Umni ljudje so premišljevali, kako bi se temu dalo pomagati, da bi ne potrebovali povsod dražih furnir, in kako bi se zamogla mehkimu lesu ličnost likaniga terdiga dati? In znajdli so tako umetnost, česar nas je unidan gosp. Heinc, francoski malar, prepričal, ki je po oznanili 49. lista Novic v Ljubljanski obertniski šoli zbranim mojstram in učencam to umetnost pokazal in jih učil, kako naj se vse to dela. Veliko veselje so nad tem delam imeli in pa tudi pokazali, da se bojo te umetnosti, ki ni preteška, popolnoma izučili.

Vsa ta umetnost obstoji iz 3 razdelkov. Pervo delo je, da se orodje iz mehkega lesa s pripravno oljnato farbo namaže; drugo delo po posušenim oljnatim namazku je, da se s pripravno farbo, ki je z jesihom napravljena, orodju da poljubna podoba terdiga lesa, postavim orehoviga, češnjeviga, jesenoviga, mahagovine ali pa marmorja; tretje delo pa je, da se dodelano farbanje s firnežem namaže, kteriga zna Heinc veliko boljši napraviti, kakor je naš navadni firnež, in kteriga napravo nam je Heinc tudi na tanjko razložil.

Nemci imenujejo to umetnost z eno besedo sploh „Masern“, mi Slovenci jo bom pa lepote nje lesa imenovali. Prednosti te umetnosti so, da 1) zamoremo iz mehkega lesa napravljenimu hišnemu, cerkvenimu in vsimu drugimu orodju ličnost terdiga lesa dati, 2) so take orodja kakor omare, stoli, mize, oltarji, prižnice, spovednice, vrata i. t. d. veliko cenejši, zraven tega pa tudi 3) delj časa terpe, ker se zamorejo tudi z mokro cunjjo obrisovati, kar se na likanim terdim lesu ne sme storiti; 4) se te umetnosti vsak mizar in podobar lahko nauči, da le podoba terdiga lesa na tanjko pozna, ktero si pa tudi zamore poprej na popirji narediti in potem po nji delati. Gosp. Heinc je več tacih podob na popirji za našo obertnisko šolo naredil, kjer jih zamore vsakdo videti in si po njih predpodb ali muštrov napraviti. Ker nam bo gosp. Heinc tudi celo ravnanje, od perviga do zadnjiga, na tanjko popisal, bomo berž ko bo moč, to podučenje v Novicah na znanje dali. Poslednjič še povemo, da je gosp. Heinc po več hišah v Ljubljani take dela naredil, ktere se zamorejo v pisarnici kmetijske družbe in tudi pri meni videti. Tudi v cerkvi pri visoko častitljivih g. g. Frančiškanarjih v Ljubljani je Heinc pri lepi novi kapelici vrata po ti umetnosti naredil.

Dr. Bleiweis.

Nektere vodila za kmete.

Pripravi ječmeni njivo, ko posteljco neve-

sti. — Sej ječmen, kadar breza mačice poganja. — Setev pred trijaci da ječmen, po trijaci pa ječmenko. — Ječmenko imaš v devetih tednih spet v rokah. — Oves predêre debelo zemljo. — Ovsu služi globoko zorana, pa spet vlézena zemlja. — Sej oves, kadar beli tern cvetje poganja. — Zgodno sejan oves da teško (jekleno) zernje. — Oves moraš oživiti, to je, z brano ga prevleči, kadar je v travi. — Kdor misli pod sternišam še repe pridelati si, mora koj za serpam orati. — Ni se ti treba ozirati na brano, kadar repo zavlačuješ. — De ti repa obilno porastla bo, pogostama grebi okoli nje.

Nepotrebna skerb pri presajanji dreves.

Marsikteri sadjorejnik misli, de se presajeno drevó nikakor sponašalo ne bo, če se pri presajenju ravno tako ne postavi, kakor je od perviga stalo. To je prazna véra; drevó, če se le v dobro zemljo in práv presadí, naj se zasúče kakor hoče, bo ravno tako čversto rastlo, kakor na starim mesti. Ni mu treba tedej s kredo ali ilam ali clo z nožem čerke v znamenje narejati, de bi se ravno tako posadilo, kakor je poprej rastlo.

Zakaj krava zverže?

Te nesreče so naslednji vzroki: 1) premlado nakošeno senó, posébnó iz močirnih senožet. — 2) tepenje, suvanje in podenje breje krave. — 3) če se okoli sv. Mihela ali pa pozimi, kader snega ni, zjutrej zgodej na pašo goni, dokler je še trava s slano, róso, gосто in strupeno meglo pokrita. Neki kmetovavec se je prepričal, de mu ni od tačas nobena krava zvergla, kar jim ne poklada premladopokošeniga sená več; od tačas, kar ne pusti, de bi se njegova živina preveč tepla, podila ali pa s pesmi šulila, in od tačas, kar brejih krav po sv. Mihela še pri lepim vremenu pred devetými zjutrej, pri gerdim, mokrim ali pa meglenim clo nobenikrat na pašo spušati ne pripusti.

Oglje zoper gnjilobo korúna.

Ubog dervár na Francoskim je lani prosil oglarje, kterim je za oglaríjo derva sekal, de naj bi mu perpu-stili, nekoliko ogljeniga prahú na njivo napeljati, kjer je imel korún, zelje in repo vsajeno. Potresel je njivico in glejte! korún je zdrav ostal v zredi družih njiv, kjer je sosedam gnjiloba ves korún pokončala. Letašnje spomlad, ko je spet korún sadil, je v vsako jamico zraven njega tudi eno pest ogljeniga prahú perdjál, na koncu Maliga travna pa je celo njivo skorej na pol palca debelo z ogljem posul. Nismo še zvedili, kakó se mu je letas ta skušnja obnesla. Mi imamo malo zaupanja na take pomočke — vunder jih oznamimo, de naj jih skusi, kdor more in hoče.

Konjsko meso zdrava in tečna jed!

V Drezdavi (Dresden) v Saksonski deželi na Némškim izhaja že tretji tečaj časopisa pod napisam „Ljudomil“ (Menschenfreund), kteriga namen je: miloserčnost do žival v sercih ljudi oživiti, in se tako neusmiljenimu terpinčenju ali mučenju žival v brambo staviti.

V tem perljudnim časopisu se bere, de so umni in častiti možjé mesta Drezdave, ki šteje več ko 63 jezér ljudi, se pogovorili in sklenili, konjsko meso kupovati in za živež obrniti, ako ga le od v mesnici zaklanih zdravih konj na prodaj dobé, in ako gosposka meso za zdravo poterdi.

Tudi naše, zarés sploh koristne Novice so nam lani sostavk podarile, v kterim je bilo rečeno, de je konjsko meso zdravo, in tudi dobriga okusa. In zakaj ne? Konj je nar lepši živina, in njegova piča nar čedniši jed. Konj se kermi s senam, ovsam, s travo i. t. d. in dobí čiste vode. Kako studne reči pobira postavim: raca, gos, prešič, rak, žaba, riba in več drugih, kterih meso radi jémo, in zakaj? — zató kér je v navadi.

Kako obénokoristno bi bilo, ko bi ljudjé, kakor se že po nekterih deželah godí, začeli sploh konjsko meso jésti, in ga v prid obračati, in takó presojo pregnali, de konjsko meso ni dobra in zdrava jéd. Koliko dobriga in zdraviga živeža se po tem takim po nepotrebnim zaverže!

V naših Novicah smo lani brali, de v Detmoldi, poglavitnim méstu nekiga némškiga knežištva, je bila 12. dan Listopada 1845 velika pojedina konjskiga mesa. Jédcov se je bilo okoli 200 vkupej zbralo, kterim je konjsko meso v raznih napravah práv dobro dišalo, pa gotovo tudi téknilo.

Zgorej imenovani časopis „Ljudomil“ perpoveduje, de v leti 1814, ko so bili Gdansko (Danzig), mesto na Pruskim, sovražniki oblegli, so prebivavci mesta in tudi cela vojna od samiga konjskiga mesa živeli. Na mizi vojvoda Rappa se ni vidilo družiga mesa, kot konjskiga, in vsim je bilo práv zdravo in všeč.

V Parizi, poglavitnim mestu na Francoskim, je že več gostivnic, kjer se ljudém konjsko meso kuhano in pečeno perpravlja; meso je nekaj bolji kup od govejiga, in vse polno ljudi se vidi okoli miz, kterim konjsko meso práv dobro diši.

Naši stari vojsaki vejo še dobro povedati, kako so v leti 1796 v Mantovi na Laškim konjsko meso radi jedli, in kako dobro je bilo. Modri in previdni vojvoda Wurmzer je zapovedal konj na stotine poklati, meso dobro nasoliti in ga hraniti, in tako je skorej pol leta svojo veliko armado preživel.

Kteri umni in ljudoljubni človek bo tedaj korist konjskiga mesa tajil?

Vém de v početku take vpeljave bi bilo veliko posméhovavcov in nasprotnikov, pa saj vsaka dobra reč protivnike najde, poslédnjič pa vender vse vpore premaga.

Koliko nasprotnikov ali zopernikov je v početki naš dragi korún imel, še zdaj stari ljudjé perpovedujejo. Nekterim je bil strupén, drugim škodljiv; in glejte, kako se je sčasama ljudém perkupil! Stari in mladi, bogati in revni, gospod in kmet, vse ga je spoštovalo in čislalo, in Bog bi hotel, de bi ga še kaj bilo! Kaj bo, ako nam slovó da!

(Konec sledi.)

Zahvaljne drobtinice na koncu leta. *)

Naš jezik ne more dopovedati, kakšno veselje v serci zavoljo kmetijskih in rokodelskih Novic občutimo. Nikoli ne moremo zadosti zahvaliti Boga zavoljo velike milosti, ktero je zdaj na Slovenijo izlil, de je toliko slovenskih učenih mož z blagim duham navdal, kteri si toliko prizadevajo, nas obtesati in ogladiti, de bi zamogli časno in večno srečo doseči.

1. V malo letih vidimo veliko veliko popravljeniga v našim predragim jeziki. Pa vender naj nam dovolijo reči, de se nam dozdeva, de bi práv bilo med besedama „žlahno“ in „žlahtno“ razloček delati. Zakaj „žlahni gospod“ je plemenitnik; „žlahtni fant“ bi pa pomenilo „fanta iz žlahte, iz rodú“ i. t. d. ¹⁾

*) Z veseljem smo pričujoči dopis prejeli, zató smo tudi celiga v natis dali; berž ko bo moč bomo natisnili tudi temu dopisu priložene sostavke.

¹⁾ Rusje, Poljci, Čehi in vsi drugi Slovani, ki imajo to besedo, ne delajo razločka med žlahno in žlahtno, temuč